

עכו, מס' 31

לפני שנת 1257

ובהר כרמל מזבח אליהו זכור לטוב. ובשפולי ההר בית הקברות של עכו,¹ סמוך לעכו ד' מלין.²

מקור: סימני כתבי הקברות, עמ' 4.

1 על בית-הקברות של עכו בחיפה ראה להלן, מס' 66–67.

2 על תיארוך התעודה ראה המבוא למדור "מקומות קדושים".

עכו, מס' 32

לפני שנת 1257

אלו סימני¹ כתבי הקברות אשר הביאם ר' יעקב,² שליח נאמן מהרב רבינו יחיאל מפרישי, אשר יש לו בישיבתו שלש מאות תלמידים, (ישמרם) צ(ורם) ו(קונם), והלך ובא בכל גלילי ארץ ישראל ובעכו ובכל שאר גלילות להוליך נדבה גדולה למדרש הגדול בפרישי.³

מקור: סימני כתבי הקברות, עמ' 4.

ספרות: א' כרמולי, נספח ל"אלה המסעות", בריסל תר"א, עמ' 4; י' בן-צבי, "פאריז או עכו", מזרח ומערב, ג (תרפ"ט), עמ' 203–204; ש"ח קוק, "יחיאל מפריז וארץ ישראל", עיונים ומחקרים, ב, עמ' 137–141; תא-שמע, ענייני ארץ-ישראל, עמ' 81–84; אורבך, בעלי התוספות, עמ' 456–457; ריינר, עלייה לרגל, עמ' 78.

1 סימני כתבים הם רשימת שמות, אינדקס.

2 זהותו אינה ידועה בוודאות, אך ראה להלן, מס' 45 והערה 1 שם.

3 קטע זה הוא פתיחה לרשימת קברים ארץ-ישראליים שהועתקה על-ידי ר' יעקב, שליח ישיבת ר' יחיאל מפאריס, והובאה עמו לפאריס. על הרשימה ראה להלן, המבוא למדור "מקומות קדושים". קטע זה עמד במוקד ויכוח בין חוקרים על השאלה היכן התקיימה הישיבה הנזכרת כאן. שני מפרסמי הרשימה, כרמולי ובן-צבי, הבינו, כי מדובר בישיבה הנמצאת בפאריס, וכי השליח אסף כספים למענה "בכל גלילי ארץ ישראל ובעכו". קוק, שטרח להוכיח את עלייתו של ר' יחיאל מפאריס לארץ-ישראל, פירש את הדברים כאילו מדובר בישיבתו של ר' יחיאל בעכו אחרי עלייתו. השאלה הוכרעה על-ידי גילוייה של כרוניקה המעידה על מותו של ר' יחיאל בדרכו לארץ-ישראל (ראה להלן, מס' 33, הערה 1, ושם גם קטע הכרוניקה הנזכר). מדובר אפוא בשליח ישיבתו של ר' יחיאל, שהגיע למזרח על-מנת לאסוף כסף בשביל הישיבה עוד קודם לנסיון עלייתו לארץ-ישראל, סמוך לשנת 1257.

עכו, מס' 33

שנת 1257, בקירוב

זה טופס הגט נעתק מטופס אחד שנעתק מטופס אחד שנחתם בו רבי יחיאל, שהלך לעכו.¹

מקור: ר' יצחק מקורביל, ספר מצוות קטן, סאטמר תרצ"ה, סימן קפד (הגהה בסימן יג), עמ' קמט.

ספרות: ש"ח קוק, "ר' יחיאל מפאריז וארץ ישראל", עיונים ומחקרים, ב, עמ' 137–141; תא-שמע, ענייני ארץ-ישראל, עמ' 81–84; ב"ז קדר, "ר' יחיאל מפאריס וארץ-ישראל", שלם, ב (תשל"ו), עמ' 349, 353; אורבך, בעלי התוספות, עמ' 456–457; ריינר, עלייה לרגל, עמ' 79; ש' עמנואל, "ספרי הלכה אבודים של בעלי התוספות", חיבור לשם קבלת התואר דוקטור לפילוסופיה של האוניברסיטה העברית בירושלים, תשנ"ג, עמ' 242–243.

1 טופס הגט "שנחתם בו ר' יחיאל מפאריס" מופיע בחיבורים רבים מן המאה הי"ג, אלא שזה המקור היחיד שבו מתואר ר' יחיאל כמי "שהלך לעכו". על עלייתו של ר' יחיאל מפאריס התנהל ויכוח ארוך במחקר עד לזמן האחרון. משורה של ידיעות מעורפלות, כמו זו המובאת כאן, עולה ללא ספק, שר' יחיאל התכוון לעלות ארצה, ואולי אף יצא לדרכו: "רבינו יחיאל דפריש אמר לבא לירושלים בשנת שבע-עשרה לאלף השישי ושקריב קרבנות בזמן הזה"; ראה לעיל, הערך "ירושלים", מס' 74 (על-פי קטע זה תוארכה גם התעודה שלפנינו). על-סמך ידיעות אלו נתקבלה על החוקרים המסקנה, שאכן עלה לארץ, ואף הקים בעכו את ישיבתו, הנזכרת, לכאורה, בתעודה הנדפסת לעיל, מס' 32. את התפיסה בדבר עלייתו של ר' יחיאל וישיבתו בעכו ביסס בעיקר קוק (ראה לעיל, מס' 32 והערה 3 שם). דעתו של קוק נתקבלה במחקר המאוחר כמעט ללא עוררין, וניתן למצוא את עקבותיה בכל המחקרים העוסקים בר' יחיאל מפאריס או בתולדות היישוב היהודי בארץ-ישראל בתקופה הצלבנית. בשנת תשל"ו פרסם י' תא-שמע מחקר חדש, שבו בדק מחדש את המקורות הנוגעים לעלייתו של ר' יחיאל מפאריס, והגיע למסקנה, שהמקורות אמנם מלמדים שר' יחיאל מפאריס

יצא לדרכו לארץ-ישראל, אך אין אף לא מקור אחד המעיד שאכן הגיע אליה. על-סמך פסיקה בדיני אבלות המופיעה בספר הסמ"ק, שנכתב על-ידי ר' יצחק מקורביל, חתנו של ר' יחיאל מפאריס, שיער תא-שמע, שר' יחיאל מת בדרכו לארץ-ישראל. והנה השערותיו של תא-שמע התאשרה לכאורה כעבור שנים אחדות, כאשר הוא עצמו מצא ופרסם כרוניקה שבה מסופר, כי "בשנת [...] לפרט נסע ר' יחיאל מפריש ורבינו יוסף בנו והר"ר יוסף משאנץ, ונפטר רבינו יחיאל בספינה, ורצו לזרקו בים, ונתנו שוחדות [...] ונשאר בעיר [...] בארץ מורייתא = בפלופונס" ראה: תא-שמע, כרוניקה חדשה, עמ' 324; וראה שם עמ' 322–323. אך לאחרונה הסתבר כי ר' יחיאל מת בפאריס ולא בפלופונס. יש אפוא לתקן את קריאתו של תא שמע בכרוניקה, ובמקום "ונפטר ר' יחיאל" יש ככל הנראה לקרוא "ונחלה ר' יחיאל" כפי שכבר הציע בעבר אורבך, בעלי התוספות, עמ' 457. קריאה זו מסתברת מן הנאמר בהמשך: "ונשאר בעיר". הכרוניקה מספרת אפוא על מחלתו של ר' יחיאל בספינה בדרכו לארץ ישראל ועל ירידתו ממנה "בארץ מורייתא". התאמת שתי הידיעות מלמדת כי סופו של דבר, חזר ר' יחיאל לפאריס ובה נפטר. על עניין זה, ראה: עמנואל, (ספרות). על קברו בעכו של יוסף, בנו של ר' יחיאל, הנוכח אף הוא בכרוניקה כעולה לארץ-ישראל, ראה להלן, מס' 67 והערות 67 שם.

שנת 1264

עכו, מס' 34

Sarraceni pauperes et Judei converti ad unitatem ecclesie cupientes, et civitatem Acconensem accedunt et postulant baptizari.

מקור: Archivio Segreto Vaticano, Urbani quarti Reg. 29, fol. 198v, No. 975.

פורסם: קדר, היישוב היהודי, עמ' 416.

תרגום

אי-אלה סאראצנים עניים ויהודים, השואפים להסתפח אל אחדות הכנסייה, באים אל העיר עכו ומבקשים להיטבל.¹

ספרות: יעקבי, היהודים הונציאנים, עמ' 52; קדר, יהודים ושומרונים, עמ' 400–401.

1 כותב הדברים הוא האפיפיור אורבאן הדי', שכתב ב-26 ביולי אל הפאטריארך של ירושלים, אשר ישב בעת ההיא בעכו. ראה: קדר, היישוב היהודי, עמ' 411. – בהמשך מכתבו מדגיש האפיפיור את עונייהם הרב של המבקשים להיטבל, ואף מצווה, כי הפאטריארך יטיל על הכמורה והנוזירים בעכו לדאוג לצורכי קיומם של המתעתדים להתנצר. קדר סבור, כי המדובר ביהודים שהתרוששו בימי מסעי-המלחמה המונגוליים בארץ-ישראל בשנת 1260; שם, עמ' 411–416. יעקבי רואה בהם פליטים, שנמלטו מפני צבאו של הסולטאן הממלוכי ביברס בשנת 1263. על פסיקה אפיפיורית בעניין מומרים כנראה יהודים בצור בשנת 1198 ראה להלן, הערך "צור", מס' 11.

שנת 1267

עכו, מס' 35

ברכני השם) עד כה שזכיתי ובאתי לעכו,¹ ומצאתי שם ביד זקני הארץ מטבע כסף --- ובשני הצדדין סביב כתב מפותח. והראו הכתב לכותיים, וקראוהו מיד, כי הוא כתב עברי אשר נשאר לכותיים.²

מקור: בסוף פירושו של הרמב"ן לתורה, רומא [חסרה שנת הדפוס, אך לפני שנת ר"ם]; פירוש הרמב"ן, ח"ב, עמ' תקי"ז.

1 הרמב"ן שהה פעמיים בעכו: לראשונה – בעת עלייתו ארצה באלול כ"ז / 1267, ובשנית – אחרי יום-הכיפורים שנת כ"ח / 1268. מאז ישב בה עד פטירתו.

2 כלומר, שומרונים.

שנת 9/1268

עכו, מס' 36

אחרי שהלך הרב הגדול ר' משה בן נחמן ז(כרונו) (לברכה) לעכו שלח משם מה שהוסיף על פירושים שלו לכתוב, כל דבר ודבר על מקומו,¹ ושלח ג(ם) (כ) כתב זה: "ברכני ה' עד כה שזכיתי ובאתי לעכו."²

מקור: כ"י מינכן, ספריית המדינה של באווריה, Cod. heb. 137 דף 169 ע"ב – הקדמה לתוספות הרמב"ן לפירושו לתורה.

פורסם: M. Steinschneider, Hebraische Bibliographie, VII (1864), p. 119.

ספרות: ק' כהנא, "הוספות הרמב"ן לפירוש לתורה", המעיין, ט (תשכ"ט), עמ' 25–47.

machonEI@ybz.org.il

טלפון 02-5398822-3

- 1 התוספות שהוסיף הרמב"ן לפירושו על התורה בהיותו בארץ נזכרות בגוף הפירוש. ראה, למשל, פירושו לבראשית לה: טז. והשווה בעניין זה דברי יצחק דמן עכו, להלן, מס' 38. מן הנאמר כאן עולה, כי הרמב"ן נהג לשלוח את תוספותיו ותיקוניו לחוץ-לארץ, כנראה לספרד, ודרש לשלבם במקומם. תוספות הרמב"ן משולבות לעתים בנוסח המאוחר של פירושו ולעתים הן מרוכזות בסופו. בעותק הנזכר להלן (מס' 37) הן גם משולבות במקומן וגם מרוכזות בסוף כתב-היד.
- 2 מסורת אחרת מייחסת לרמב"ן את משלוח ס' הזוהר מארץ-ישראל לספרד: "שמעתי --- כי הרב הנאמן הרמב"ן ז(כרונו) ל(ברכה) שלח אותו מא(רץ) י(שראל) לקטלוניא לבנו, והביאו הרוח לארץ ארגון, ויש(א) א(נומרים) לאלקנטי, ונפל ביד החכם ר' משה די ליאון ---"; ראה: ספר יוחסין, עמ' 88 (וראה גם להלן, מס' 39).

עכו, מס' 37

שנת 9/1268

אלו התוספות שהוסיף הרב ז(כרונו) ל(ברכה) בפירוש זה בהיותו בעכו.¹

מקור: כ"י לונדון, הספרייה הבריטית, Harley 5703, דף 346 ע"ב – תוספות לפירוש התורה לרמב"ן.

פורסם: קטלוג מרגליות, א, מס' 208, עמ' 157.

1 ראה לעיל, מס' 36, הערה 1.

עכו, מס' 38

שנת 9/1268

- וראיתי לבאר בו המדרש שכתב הר"ם ב"ן ז(כרונו) ל(ברכה) באחרית ימיו בארץ הצבי בעיר עכו ת(יבנה) ו(תכונן)¹ בתשלום פירושי התורה אשר חבר.²
- מקור:** ס' מאירת עינים לר' יצחק דמן עכו, מהדורת ע' גולדרייך, ירושלים תשמ"א, עמ' רנד.

1 ס' מאירת עינים הוא פירוש רחב על סודות הרמב"ן, המצטט מקובלים מספרד מראשית המאה הי"ד. הספר נתחבר אחרי חורבנה של עכו, אך לא לפני 1320.

2 כלומר, בתוספות לפירושו לתורה (וראה לעיל, מס' 36).

עכו, מס' 39

שנת 9/1268

שמירה לדרך ששלח הרב הגדול ה(רב) ר' משה בן נחמני ז(כרונו) ל(ברכה) מעכו לברזילונא, והוציא אותה מתוך ספר יצירה.

מקור: כ"י לונדון, הספרייה הבריטית, Or. 14055, (לפנים כ"י ששון, 408), דף 70 ע"א.

פורסם: ד"ש ששון, אהל דוד, א, לונדון תרצ"ב, עמ' 275.

עכו, מס' 40

שנת 9/1268

זה הכתב שלח רבינו משה ב(ן) ר' נחמן מעכו לעבר הים¹ לבנו.

מקור: כ"י פארמה, ספריית הפאלאטינה, מס' 1183, מדף 38 ע"ב עד דף 39 ע"א – כותרת לאיגרת המוסר שכתב הרמב"ן לבנו.

1 על הביטוי "עבר הים" ראה להלן, מס' 66 והערה 4 שם.